אין גבול

חיל האויר

בני, מפוזר, היה עוזב את המחנה בכל הזדמנות. מאוחר יותר, בוקר אחד בהיר, היתה מגיעה הזמנה לחתונה.

●

נחצ'ה ויוסקה הידקו היטב את החגורות של מושביהם. יוסקה הכין את המפות ואת התרשימים. נחצ'ה הפעיל את המנוע. המדחף סבב פעם, פעמיים, ופתע הפך לעיגול זוהר. אחריו נע המדחף השני.

חלומו הגדול של נחצ'ה היה להפוך לטייס. עוד בהיותו תלמיד בית־ספר ירושלמי, בעל שער בלונדי מסולסל וחוטם חד ומנומש, ראה תמונה של הליקופטר. היתה זאת התמונה החשובה ביותר בחייו: מאז לא הפסיק לחלום על מטוסים והליקופטרים. הוא הצטרף לקלוב התעופה הירושלמי, מקום שם בנה טיסנים וחלם. הוא נרשם לבית־הספר המקצועי על שם ברנדיס, מקום שם למד מכניקה עדינה.

אחר בא היום הגדול: הדוור הביא לו מכתב חתום בחותמת משולשת ונושא כתובת רשמי. נחצ'ה הצטרף לחיל־האויר. הוא חשב שעתה יתגשם חלומו והוא יורשה לנהוג בהליקופטר. הזמן לא הגיע. הוא לא ישב בהליקופטר עד היום הזה.

אולם הוא לא התאכזב. הוא מצא טיפוסים חדשים של מטוסים שעניינו אותו. הוא התאהב במטוסי מוסקיטו. מטוסי סילון? אין ספק שהם ישלטו באויר, אבל אפשר עוד ללמוד הרבה גם ממטוסי־הבוכנה.

בראשית שנה זאת, כאשר הגיע מועד שחרורו, הצטרף לצבא־הקבע לזמן קצר, כדי לטעום את הטעם. הטעם לא היה רע, ונחצ'ה עדיין לא החליט מה יעשה כאשר יסתיים החוזה. היגיש בקשה להצטרף ל־אל־על? אולי. הישאר בחיל־האויר? אולי.

לנחצ'ה לא היו תכניות מגובשות. הוא היה רק בן 21, רזוק, חפשי כציפור. דבר אחד היה ברור: הוא ימשיך לטוס. הרי זה כפי שאמר מפקד הבסיס בדברו על טייסים ובהפכו פתגם רוסי עתיק על פיו: „האדם שנולד לטוס — אינו יכול לזחול."

הרחק מלמטה השתרעו נקודות ירוקות, חומות, לבנות. האדמה.

לעומת זאת לא רצה יוסקה אלא לקבל שחרור: הוא התכונן להרשם לטכניון בחיפה וללמוד הנדסת־מטוסים. הקושי היחידי היה כספי. אולם היתה לו תכנית: הוא שיער שהוא יוכל לשכנע את חיל־האויר לתת לו תמיכה כספית, בהבטיחו לחתום על חוזה בני, מפוזר, היה עוזב את המחנה בכל הזדמנות. מאוחר יותר, בוקר אחד בהיר, היתה מגיעה הזמנה לחתונה.

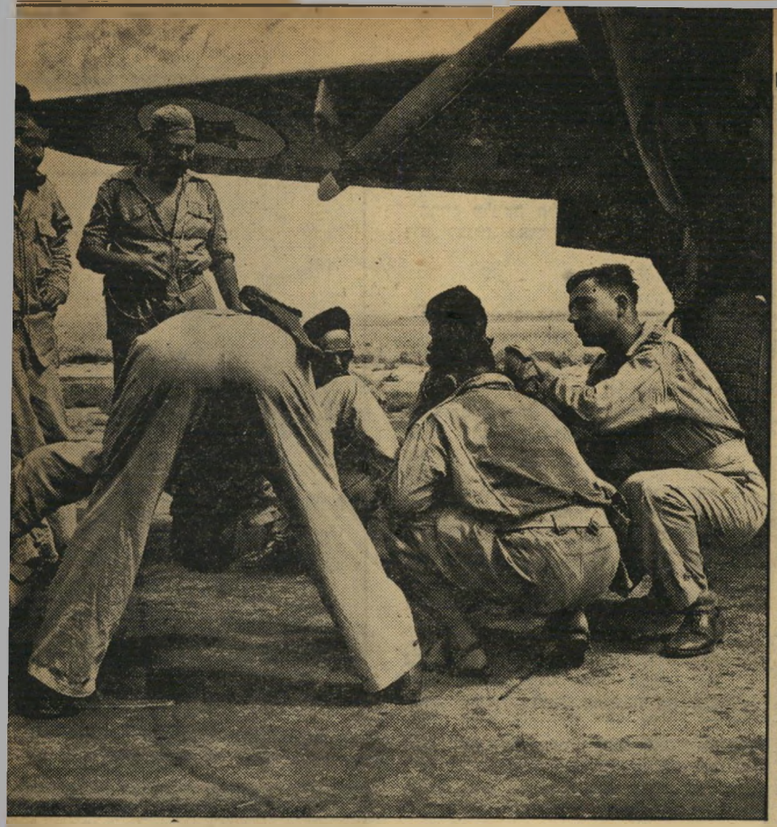

תדריך. קבוצת טייסי־מוסקיטו התכנסה לפני הטיסה לקבל הוראות אחרונות. הצעירים כולם עיניים ואוזניים, הוותיקים כבר אינם מתרגשים כל כך. הם כבר בעלי נסיון.

שיחה עם אלוף־משנה דן טולקובסקי, מפקד חיל־האויר

„לא מטוסי הסילון לבדם יכריעו בקרב!"

על קיר הצריף, מול ראשו של חיל־האויר הישראלי, תלויה מפה. היא מראה את המרחב כולו, מהרי־אירן ועד למדבריות־לוב, מתימן ועד להרי־תורכיה.

„זוהי המפה המעניינת אותנו," חייך דן טולקובסקי, גבר בהיר־עור ובהיר־שער. „לא מפה של אחד על 20 אלף, גם לא מפה של אחד על מאה אלף, כי אם מפה של אחד על מליון!" הוא הצביע על הסרגל הארוך הנשען על הקיר. לא היו מסומנים עליו סנטמטרים או אינטשים, אלא הטווח השונה של סוגי־המטוסים של חיל־האויר.

„הסתכל במפה. יש לך עסק עם רצועה ארוכה וצרה. זוהי הארץ. אין לה עומק. העקרונות הקלאסיים של מלחמה יבשתית הסתובבו תמיד מסביב למושגים של בלימת התקפה תוך כדי נסיגה. אתה מוותר על מרחב כדי להרוויח זמן, לערוך את כוחותיך למכה נגדית. כל זה יפה כשיש לך מדינה בעלת עומק, כשיש לך לאן לסגת. לנו אין."

אלוף־המשנה הניף את ידו לעבר המפה העצומה, בה הופיעה ישראל כנתח־ארץ זעיר. „אין לאן לסגת. מרכזי התעשיה והאוכלוסיה שלנו קרובים מדי לגבולות. למדינה בעלת תכונות כאלה חשוב מאד כוח־האויר."

„מדוע דוקא למדינה כזאת?"

„כוח־האויר מאפשר לפגוע בצבא האויב העולה עליך. הוא משתק את התקפתו, על־ידי כך שהוא פוגע בעורף שלו. הוא מונע בעד האספקה והתגבורת שלו להגיע לגבולות שלנו."

„אתם תשאו את המלחמה לתוך עומק הארץ האויבת?"

טולקובסקי ניגש למפה, נטל לידיו את הסרגל. הצבר הצעיר, בן ה־33, דמה ברגע זה יותר למהנדס שביקש לחשב חישוב שיגרתי על תרשים של בנין, מאשר למצביא שמדד מרחקים של מוות.

„אתה רואה? גם מצריים וגם עיראק, כדי להגיע אלינו יצטרכו כוחות היבשה שלהן לעבור דרך המדבר. יש שם רק עורקי־תחבורה בודדים. מזג־האויר באזורים אלה מתאים תמיד לפעולה אוירית. אין רכסי־הרים המפריעים לטיסה. כוחותיהם יהיו נוחים לפגיעה. קשה לנוע בשטחים כאלה מבלי להתגלות לנשק האוירי." אצבעו נעה לעבר גבול זמדינה. „נשק המסוגל לפגוע בעומק, תורם ישירות לבלימת האויב. בסופו של דבר הוא מאפשר להסתפק בפחות שטח."

„הוא מאיט את התקפת האויב?"

„כן. מבחינה זו אפשר כמעט לאמר שהנשק האוירי מרחיב את גבול הארץ. זאת אומרת, הוא מקטין את הצורך לוותר על שטח תוך קרב־מגן."

„אתה רואה את תפקידך כתפקיד איסטראטגי או טאקטי? מהו כיוון מחשבתך?"

המפקד לא היסס אף לרגע. „זהו תפקיד ראשון במעלה מבחינה איסטראטגית. הוא משפיע על מלוא היקף־המלחמה, לא על מערכה זו או אחרת."

„במה אתה רואה את תפקידו העיקרי של חילך? מהו יחסך לויכוח על שאלה זו בעולם?"

גב ע' כך היתה לטולקובסקי דיעה מוחלטת. „התפקיד העיקרי הוא לשלוט במרחב האוירי. הוא כולל, בעניניו, את שטח־המדינה ואת אותם השטחים האויבים שהם בטווח מטוסינו. זה המרחב בו תתחולל ההתמודדות האוירית. תפקידנו ליצור מצב שנשלוט במרחב זה. התפקיד השני הוא לפגוע בכושר הלחימה של האויב, למנוע בעדו לנוע, להנחית אש על כוחותיו ביבשה ובים."

„אתם חושבים גם על הים?"

„בוודאי. חשוב מאד שיש לנו שני גבולות ימיים — ים התיכון וים סוף. האויב יכול להטיל את כוחותיו הימיים למערכה בשני המקומות. הוא שולט בתעלת סואץ, כך שיוכל להכניס את כוחותיו במקום שירצה. זהו יתרונו הגיאוגרפי. חיל־האויר הישראלי יכול לאזן אותו — כי אותו מטוס יכול להנחית אש על אנית־אויב בים־התיכון ובים־סוף."

„מהו סוג־המטוסים הנראה לך חשוב ביותר לתפקידיך? האם אתה מייחס ערך רב יותר למפציץ או למטוס־הקרב?"

„אצלנו הבעיה שונה קצת." טולקובסקי, שנהג במטוס־קרב כטייס בן 22 בחיל־האויר המלכותי, סילסל את שפמי. „באנגליה, כשרצינו לפגוע בליבה של גרמניה, היה צורך לפתח מפציצים כבדים ארוכי־טווח. ואילו כדי להגן על האויב הבריטיים, היה צורך במטוסי־קרב בעלי טווח־קצר. לנו יש יתרון שמדינתנו קטנה..."

„נדמה לי שאתה המפקד היחידי בצה"ל הנהנה מקטנות המדינה!"

המפקד חייך. „טוב שאפשר למצוא גם בזה יתרון. אבל זו עובדה. כל שדה־תעופה שלנו קרוב לאויב. זה מאפשר שימוש הרבה יותר יעיל במטוסים. אותו מטוס יכול לפגוע בכוחות־האויב שפרצו לתוך המדינה, וגם לחדור עמוק לארץ האויבת. זוהי תכונה אוירונית."

טולקובסקי הוסיף בשקט: „זאת אתה יכול לעשות כשאתה מדינה אומללה, מוקפת אויבים. הגמישות של הנשק האוירי היא תכונה יקרה מאד."

„אתה אינך חושב, איפוא, שהתפקיד העיקרי של חיל־האויר הוא לעזור לפעולות צבא־היבשה?"

„אין בעולם כיום מושג של חיל־אויר התומך ביבשה. כיום שולטת תפיסה משולבת של כוחות אויר, יבשה וים, השזורים יחדיו כדי להגיע במשותף למשימה אסטראטגית מסוימת. אדם צריך לראות את כל תפקידיו של מטוס כשלמות גדולה. החכמה היא לנצל את הנשק במלואו. תכונת־היסוד של המטוס היא הטווח שלו. לכן מצווה היא להשתמש בו בעומק — הוא הנשק היחיד היכול להגיע למרחקים. שימוש במטוס בטווח קצר יש בו משום בזבוז."

„ומה השפעת המטוס הסילוני על המערכה? האם אין הוא מקצר את הטווח?"

„בהחלט, הוא משנה מאד. בגלל המהירות שלו, מהירות הנסיקה* וסייג הרום**. כל אלה יותר גבוהים מאשר במטוס־בוכנה. הטווח נעשה יותר קצר, אולם עכשיו משנים את המטוסים כדי שיוכלו להגיע יותר רחוק. אצלנו אין בעיה כזאת. כל השטחים שלנו קצרים. אפשר לנצל את הסילון כמעט בכל מגבלות של טווח."

„אולם מה יקרה אם יהיה בידי האויב כוח סילוני עדיף? האם לא יוכל להוריד מן השמיים את כל המטוסים הישנים יותר?"

מפקד חיל־האויר לא נראה נבהל במיוחד. „יחסי־הכוחות באויר אינם משוואה אריתמטית," הסביר בעדינות. „מטוס על הקרקע אינו מטוס באויר, בפעולה. הרבה גורמים קובעים את יעילותו בפעולה: רמת־ההחזקה, צורת־השימוש, איכות צוותות־האויר, איכות מערכת־הקשר, טיב מערכת השליטה על המטוס כשהוא באויר. לעתים קרובות נוגד הסך־הכל של הגורמים האלה את היחס האריתמטי."

„אתה מתכוון לאמר שיש ישראל על העליונה בגורם אלה?"

„יש לנו סיכויים לעלות על האויב באיכות. זהו גורם חשוב. גורם גורלי. איכות ומוראל, רוח היחידה, אלה גורמים קובעים. כל חיל־אויר שניסה לעשות פשרות עם הרמה, להוריד את הרמה כדי להתפתח במהירות, נחל כשלון חרוץ. המטוס משתכלל והולך. הוא נעשה מסובך יותר. גם האדם חייב להיות משוכלל יותר."

„אם היית אומר כי משיכת הנוער אל האויר מספקת?"

„יש לנו די מתנדבים. אולם נוכל להפיק יעילות גדולה יותר אם נערים בעלי אמביציה וכשרון ירגישו את קריאת־התגר של האויר." בעיניו הכחולות העדינות של טולקובסקי נדלק ניצוץ. לרגע חזר והיה צעיר בן 22, מהנדס־מכונות שהתנדב בעצם ימי הקרבות לשרות אוירי בשמי־בריטניה. „וזהי קריאת־תגר גדולה. התפקיד נעשה קשה יותר ויותר. חשיבותו של הראש, המוח, הולכת וגדלה. ראש, אופי, ונוסף לכל זה היכולת הטכנית ללמוד להפעיל את ההגיים, את המכונה של המטוס.

„אני רוצה להגיע למצב שכל נער המעריך את עצמו, החושב את עצמו לגבר, ירגיש חובה מוסרית כלפי החוש הגברי שלו להתנדב, להיות לטייס — לא מפני שזה קל, אלא מפני שזה קשה. דרושים לנו צעירים בעלי העזה ובגרות נפשית. זהו העיקר לטייס — להעיז ולדעת באותה שעה מצ מה השימוש המושכל, הנבון, בהעזתו."

---

*נסיקה: עליה לגובה.

**סייג הרום: הגובה הגדול ביותר בו יכול מטוס מסוים לפעול.